

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Реферат
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «Дослідження та прогнозування кон'юнктури товарного ринку (на
прикладі ринку зерна)»

Виконавець:
студент 65 групи
факультету економіки та управління
підприємництвом

Костров Микола Степанович _____

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Янковий Володимир Олександрович _____

Одеса 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Сучасна економіка функціонує у часи постійних змін, що носять різноманітний характер, приймають різні форми і стосуються як економіки в цілому, так і окремих ринків. Найгостріше ці зміни проявляють себе саме в період економічних криз. З'являється дійсна потреба в вивченні реального становища економіки, в аналізі тенденції її змін і прогнозуванні економічних змін товарних ринків, для створення передумов позитивного розвитку ринкових відносин. Оцінити якісні та кількісні перетворення можна за допомогою кон'юнктурних досліджень. Тож не випадково кон'юнктура є предметом багатьох досліджень.

Інформація про стан національної економіки та ефективність ринкових механізмів конкуренції, ціноутворення, попиту і пропозиції, податків, грошей, валюти та інших процесів помітно змінює порядок функціонування господарських систем. Така обізнаність дає можливість прогнозувати динаміку попиту і пропозиції, встановлювати зв'язок між потребами і споживчими властивостями товарів, підвищувати якість та ефективність управлінських дій.

Кон'юнктура – важлива галузь економічної науки. Вона уособлює її динамічний напрямок, розглядає господарські процеси у постійній зміні та розвитку. У ринкових дослідженнях виділяють загальногосподарську, або економічну, кон'юнктуру і кон'юнктуру окремих ринків. Загальногосподарська кон'юнктура характеризує стан усього ринкового процесу народного господарства на той або інший період. Кон'юнктура товарних ринків вивчає зміни і коливання у сферах виробництва і реалізації окремих видів товару. Функціонування ринку, його розширення або скорочення, попит і пропозиція залежать від умов, що складаються на ньому, тобто від кон'юнктури

Ринок зерна є стратегічно важливою сферою аграрно-промислового комплексу (АПК), від якого залежить рівень життя населення. Він є предметом постійної уваги як влади, вчених, так і господарників. Близько 40 % агропромислового виробництва безпосередньо пов'язано із зерновими ресурсами. Розширене відтворення зернового ринку з огляду на його місце і значення для економічного і соціального розвитку суспільства слід вважати однією з найважливіших передумов досягнення стійкого економічного зростання й забезпечення першочергових потреб населення.

Суттєвий методологічний внесок у дослідження проблем формування та функціонування ринку, вивчення його кон'юнктури, організаційно-економічних відносин при становленні та функціонуванні ринку зерна зробили сучасні вчені В. Андрійчук, О. Гудзинський, Є. Кирилук, К. Лебедев, С. Майстро, О. Погрібний, П. Саблук та ін. Питанням проблем та напрямів розвитку зернового господарства в Україні, а також ролі держави в регулюванні зернового ринку присвячено праці таких вітчизняних науковців, як В. Бойко, М. Коваленко, М. Латинін, К. Лебедев, І. Пилипенко, М. Хорунжий та ін.

Мета дослідження є узагальнення теоретично-методичних та організаційно-економічних засад розвитку ринку зерна, економічна оцінка виробництва зернової продукції в сільськогосподарському підприємстві, виявленні прогностичних перспектив ринку зерна України в контексті основних завдань державної економічної політики.

Завдання дослідження:

- визначити поняття, основні завдання та необхідність кон'юнктурного аналізу товарного ринку;
- розглянути методи кон'юнктурних досліджень;
- охарактеризувати поняття, структуру та види товарного ринку зерна;
- виявити суб'єктів ринку зерна;
- дослідити тенденції розвитку ринку зерна в Україні;
- проаналізувати сучасний стан світового ринку зерна та місце України в ньому;
- виявити проблематику розвитку ринку зерна в Україні та перспективи держави у світі;
- здійснити прогнозування подальшого розвитку ринку зернових.

Об'єкт дослідження є процеси, що відбуваються на ринку зерна в Україні, його сучасний стан та перспективи подальшого розвитку.

Предмет дослідження – вивчення кон'юнктури ринку зернових в Україні та прогнозування попиту та пропозиції на товарному ринку.

Методи дослідження: статистичний метод дослідження – застосовується у процесі дослідження масових даних і дозволяє встановити вплив тих чи інших факторів на кінцеві результати виробництва. Цей метод розглядає також об'єктивні статистичні показники в їх взаємодії і динаміці; балансовий метод – використовують при зіставленнях, коли загальна величина показника повинна дорівнювати сумі окремих його частин. Метод порівняння для зіставлення даних галузі у динаміці; табличний (графічний) – для наочного відображення результатів дослідження. Метод експертних оцінок – при визначенні основних характеристик зовнішнього середовища.

Інформаційна база дослідження: фундаментальні положення теорії кон'юнктурного аналізу, законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики і продовольства, інших міністерств і відомств, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних авторів, фахова література.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (51 найменування) та одного додатку. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст викладено на 74 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 20 рисунків.

Публікації. За результатами здійсненого дослідження опубліковано статтю «Ринок зерна України: сучасний стан та проблеми розвитку» в студентському збірнику ФЕУП ОНЕУ.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Поняття та теоретичні аспекти кон'юнктурних досліджень товарного ринку**» розглянуто економічну сутність ринкової кон'юнктури та кон'юнктурні особливості товарного ринку, основні положення методики дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку, поняття, структура та види товарного ринку зерна.

У другому розділі «**Аналіз кон'юнктури ринку зерна**» надано характеристику суб'єктам ринку зерна, досліджено стан сировинного сектору, надана оцінка основним показникам кон'юнктури ринку зернових в Україні, проаналізований сучасний стан світового ринку зерна та місце України в ньому.

У третьому розділі «**Прогнозування та перспективи розвитку ринку зерна в Україні**» визначена проблематика розвитку ринку зерна в Україні та перспективи держави у світі, здійснений прогноз розвитку ринку зернових в Україні балансовим методом та методом ВФ Кобба-Дугласа-Тінбергена.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження були сформульовані певні висновки та узагальнення, також наведені пропозиції практичного та методологічного характеру:

1. Кон'юнктура – сукупність взаємопов'язаних умов, обставин, що створилася, стан речей, що може впливати на хід і результат справи, процес (наприклад, кон'юнктура ринку, політична кон'юнктура, міжнародна кон'юнктура).

Кон'юнктурні дослідження є невід'ємним елементом господарської програми. Без них неможливо домогтися успіху, бо кон'юнктура визначає сукупність чинників і умов, що впливають на розвиток ринкового процесу. У ринкових дослідженнях виділяють загальногосподарську, або економічну, кон'юнктуру і кон'юнктуру окремих ринків.

2. Методи прогнозування кон'юнктури ринку – це механізм заходів, спрямованих на одержання достовірної інформації про стан кон'юнктури товарного ринку, що характеризують теперішній стан, внутрішні та зовнішні зв'язки об'єкта прогнозування, зробити судження певної достовірності відносно його майбутнього розвитку та стану у перспективі. Наявність об'єктивних даних про кон'юнктуру ринку дає змогу приймати ефективні рішення щодо покращення становища на ринку, задоволення попиту населення і досягнення вищих показників прибуткової діяльності. Основною метою вивчення кон'юнктури ринку є встановити, якою мірою зовнішні і внутрішні чинники впливають на стан ринку, його стратегічний розвиток.

3. Зерновий ринок – це багатогалузеве утворення, у якому об'єднані ціле виробництво, зберігання, транспортування, промислова переробка й реалізація зерна. Водночас ринок зерна є економічним механізмом, який пов'язує всі елементи обмінного процесу, створюючи умови для безперервності відтворювального процесу в зерновому підкомплексі країни.

У просторовому розрізі виділяють: світовий, національний і регіональний зернові ринки; за видами культур – ринки пшениці, ячменю, кукурудзи, гречки, вівса, жита, риса, проса, зернобобових. В подальшій роботі буде узято за основну базу дослідження ринки пшениці, ячменю та кукурудзи, так як вони займають основну частину ринку. За організаційною формою функціонування – біржовий і позабіржовий ринки зерна. За межами чинного законодавства ідентифікують легальний (офіційний) ринок, нелегальний («тіньовий»). В залежності від типу діючого механізму функціонування, виділяють вільний, регульований і монополізований ринки (див. табл. 1).

4. Суб'єкти товарного ринку — суб'єкти господарювання, фізичні і юридичні особи, які продають, реалізують, постачають, виробляють, придбавають, споживають, використовують або можуть продавати, реалізувати, постачати, виробляти, придбавати, споживати, використовувати товари на ринку з відповідними межами.

5. Загалом минулий рік став рекордним за кількістю зібрано врожаю, та перевершив усі сподівання експертів, перший раз за історію України позначка зібраного врожаю перетнула 70 млн тонн. Аналізуючи більш детально врожай зернових 2018 року було виявлено, що виробництво кукурудзи займає найвище місце, з показником 35,5 млн тонн, що у відносному значенні складає 51%, при рекордній урожайності 78,4 ц/га, та з величиною посівних площ в 4557 тис га. На другому місці – виробництво пшениці, що склала за 2018 рік 24,5 млн тонн, від загальної структури, згідно рис.2.5., це 35%, з урожайністю – 37,3 ц/га, а посівні площі склали 6601 тис га. Ячмінь займає 3 місце за показником виробництва, за 2018 рік зібрали 7,3 млн тонн, від загальної структури – 10%, посівні площі склали 2483 тис га, а урожайність на позначці 32,8 ц/га

6. У 2018 році Україна встановила рекорд – поставила на світовий ринок 49,7 млн т зерна. Це на 26,1% більше, порівняно з 2017 роком. Попереднє максимальне значення було зафіксовано в 2016 році, і становило 43,8 млн т. При цьому експорт пшениці знизився майже на 9%, порівняно з попереднім роком, і склав 15579 тис т. У свою чергу ячменю експортували менше на 19%, до 3692 тис т, кукурудзи – більше в 1,6 разів, до майже 29822 тис т.

Експорт кукурудзи на зерно в 2018 року склав 29822 тис. тонн, від загальної структури – 60%. Далі експорт пшениці з показником 15579 тис.тонн, від загальної структури – 31%. В трійку лідерів також входить експорт ячменю, який склав 3692 тис.тонн, від загальної структури 7%. На інші зернові культури такі як: гречка, вівс, жито, рис, просо, зернобобові, експорт їх загалом склав 902,8 тис тонн, що від загальної структури – 2%.

7. Стимулювання та підтримка зернової галузі, яка станом на сьогодні має необхідний стартовий потенціал для задоволення внутрішнього та зовнішнього попиту у якісній та безпечній продукції, Україна може закласти підвалини майбутнього сталого економічного зростання та розвитку. Політика стимулювання експорту зерна, повинна проводитись при застосовуванні новітніх технологій, а не що вирощування екстенсивним шляхом. Одним з головних пунктів подальшого розвитку зернової галузі є підвищення

урожайності та якості зернових культур для конкуренції з провідними експортерами зернових.

Подолання проблем полягає, передусім, у виваженій державній підтримці сільського господарства, зокрема за рахунок прямого фінансування з Держбюджету, обсяги якого в Україні є суттєво нижчими порівняно з багатьма іншими країнами. У якості альтернативного шляху державної підтримки сільського господарства доцільно розглядати інструменти податкової політики, застосування яких попереджує надмірне навантаження на бюджет, за рахунок непрямого впливу податкових важелів на суб'єктів податкового регулювання. Потрібна виважена підтримка дрібного та середнього фермерства, за для створення більш конкурентного внутрішнього ринку, та можливості для розвитку.

8. Застосувавши балансовий метод прогнозування, було спрогнозовано до 2020 року такі показники, загалом щодо зернової галузі в Україні: виробництво за допомогою лінійного прогнозу склало 68833,5 тис.тонн, споживання знаходиться на позначці 17997 тис.тонн, а експортне-імпортне сальдо склало 50838,2 тис.тонн в позитивному значенні, а саме експорт переважає над імпортом. Найбільш точним методом, з найменшим відхиленням є лінійний метод прогнозування.

9. Ще одним методом прогнозування було обрано виробничу функцію Кобба-Дугласа-Тінбергена. Проаналізувавши дані було спрогнозовано, що показник виробництва зернових в Україні на 2020 рік, отриманий за допомогою прогнозування методом ВФ Кобба-Дугласа-Тінбергена, буде знаходитися в інтервалі $62982,36 \pm 5886,4$ тис тонн. Точковий прогноз кількості найманих робітників на 2020 рік шляхом побудування лінії тренду складе 583,4781 тис осіб, а шляхом прогнозування за допомогою ВФ Кобба-Дугласа-Тінбергена складе 583,48 тис осіб.

АНОТАЦІЯ

Костров Микола Степанович, «Дослідження та прогнозування кон'юнктури товарного ринку (на прикладі ринку зерна)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019

У роботі розглядаються теоретичні аспекти дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку, узагальнене поняття ринкової кон'юнктури, визначені особливості товарного ринку, розглянуті основні методики дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку. Виявлені різновиди та структура ринку зерна. Проведено аналіз кон'юнктури ринку зерна. Визначені основні суб'єкти на ринку зерна. Проаналізовано кон'юнктуру ринку зерна в Україні. Приведена загальна характеристика кон'юнктурних змін на світовому ринку зерна, позиції та перспективи України. Визначені проблеми розвитку зернового ринку України. Спрогнозовані кон'юнктурні показники ринку зерна України за методом балансу змінних та методом ВФ Кобба-Дугласа-Тімбергена.

Ключові слова: кон'юнктура ринку, товарний ринок, ринок зерна, урожайність, прогнозування товарного ринку, експорт.

ANNOTATION

Kostrov Mykola, «Researching and forecasting of market conjuncture (on the example of the grain market)».

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty "076" Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges " under the Master's program "Economics, Planning and Business Management". – Odessa National Economic University. – Odessa, 2019

The theoretical aspects of research and prognostication of the state of affairs of market, generalized concept of the market state of affairs, certain features of commodity market, are in process examined, basic methodologies of research and prognostication of the state of affairs of market consider revising. Varieties and grain market structure are revealed. An analysis of the grain market conjuncture is carried out. The main subjects in the grain market are identified. The conjuncture of the grain market in Ukraine is analyzed. The general characteristic of conjunctural changes on the world grain market, the position and prospects of Ukraine are presented. The problems of development of grain market of Ukraine are determined. Predicted conjuncture indicators of the Ukrainian grain market.

Keywords: market conjuncture, commodity market, grain market, crop capacity, commodity market forecasting, export.